

ՍԻԱՄԱՆԹՕ ԵՒ ԽՃԷ-ԶԱՐԷ

(Սիրավեպ)

❧

I

Խըճէ - Զարէն անկողին էր, հիւանդ, նիհար.
Աչքերէն զատ, զոյգ մ'աստղերու պէս որ պայծառ
Կը վառէին դէմքին՝ ոչինչ էր մընացած.
Զայնը շըշուկ մըն էր տըկար, դէմքը մաշած՝
Առած գոյն մը մազադաթի. մոմիան՝ կարծես
Հին Խըճէին որ ջուր կ'իջնէր այծեամ մ'ինչպէս:

Անկողնին քով ուրիշ աղջիկ մըն էր նըստած.
Իր մըտերիմ Ռընտէն էր ան. «Մեծ է Աստուած,
«Խըճէ, ամէն բանի կարող. հաւատա զուն».
Ու կը հըսկէր անոր վերեւ որպէս զուարթուն:

Այս աղջիկն էր հիմա արդէն թելը միակ,
Որ կը կապէր Խըճէն կեանքին. ինչպէս հրեշտակ,
Ինչպէս մարմին հազած Սիրոյ, Գութի ոգին,
Կը կապէր ան Խըճէին շուքը դեռ կեանքին:
«Դուն աղէկցիր միայն, Խըճէ, իմ անոյշ քոյր»
Կը շըշընէր «փընտուկ կու տանք զայն ամենուր...
«Հայրըդ տեսնես, Խըճէ, ի՞նչ է եղեր հիմա,
«Նապաստակ մ'է կարծես նախկին առիւծն անահ.
«Կ'ըսէ թէ ինք մեռնի քու մահը չըտեսած,
«Այս վիճակիդ կ'ըսէ բընաւ չէր ըսպասած»:

— Զէ, ա՛լ ոչինչ. ոչինչ կ'ուզեմ ես աշխարհքէն,
Վիրաւորուած թըռչուն մ'եմ ես խոցուած սիրտէն.
Ա՛խ, եթէ ես լըսէի որ Սիամանթօն
Անկողին է հիւանդ, թըռչնի թելով ես հոն
Կը հասնէի, ծովեր ալ թէ բաժնէին մեզ.
Ա՛խ, դուն կը զգա՞ս իմ կարօտիս կըրակը թէժ:
Ճամբուն վըրայ թէ ըլլային եօթգըլխանի
Վիշապներ իսկ, ես թեւերովը թըռչունի
Կը հասնէի իր քով... Զէ ան մոռցած է ա՛լ
Ու կը շըրջի հիմա անհոգ սարէ ի սար»:
Ու Խըճէին սիրտը կարծես արցունք եղած
Իր կոկորդէն բարձրացաւ վեր եւ իջաւ ցած,
Խոխոջալէն, ողողելով դէմքը մաշած:
Ի՛նչ մընացած էր Խըճէն պիտի հալէր
Հիմա կարծես, ըլլար արցունք եւ ըսպառէր:

Կը շոհէր զայն Ռընտէն, բըրոջ մը գորովով.
«Պիտ' կատարուի ինչ յայտնուած է երագով.
«Զէ որ մատը կայ Աստուծոյ, գործին մէջ այս...
«Ի՛նչ է Սնոր համար գաղտնի. ի՛նչ է անհաս

«Իր զօրութեան ... Մարդըն է որ ամէնագօր
«Խուտէին բով ... Ան ո՛վ է որ օրէնքն անոր
«Փոխել կրնայ ... Խընէ մըտիկ ըրէ դուն ինձ» :
Ու փայփայեց մագերն անոր սիրոյ անրիժ
Համբոյրներով , ու կատակով մըն ալ անմեղ ,
Ըսաւ . «Այս ալ սիրահարիդ համբոյրին տեղ» :
Չը խորհեցաւ կը բորբոքէ թէ սիրոյ հուրն .
Եւ Խընէին այբերն նորէն հղան աղբիւր :
«Ախ ամէն մարդ , աշխարհին մէջ , կարօտն առաւ ,
«Ու միայն ես մընացի հոս սիրոյ ծարաւ» .
Ըսաւ Խընէն , բարձերուն մէջ դէմքը թաղեց ,
Յիշեց օրերն անդարձ եւ իր բախտն աւաղեց :

II

Իսկ ի՞նչ կ'ընէր Սիամանթօն այս միջոցին :
Կը դառնար ան ցայգաթիթեռն ինչպէս բոցին ,
Չըռնգացուոց գիւղին շուրջը յամառաքար ,
Բայց չէր գրաներ իր երագը տեսնելու հար :
Լըսած էր ան թէ հիւանդ է , ծանրը հիւանդ
Խընէ - Չարէն ... անցեր դաշտեր ու դարաւանդ ,
Որ դէմքն անոր տեսնէ անգամ մը գողունի ,
Սըրտապընդէ զայն եւ ընէ անոր յայտնի
Իր ծըրագիրն ... Չի վըճռած էր տրդան հիմա ,
Չայն փախցընել անմիջապէս որ աղէկնայ :
Ու կը դառնար շուրջը գիւղին գիշեր - ցերեկ ,
Փոթորիկին բերանն ինչպէս նաւ մը անդեկ :
Կը հըսկէին խօլամները պէկին անվերջ ,
Որ չըմտնէ անծանօթ մէկը գիւղին մէջ :
Եւ յուսահատ Սիամանթօն ծառի մ'շուրին
Քաշուած , բացաւ սիրտին ցաւը իր սըրինգին :

Ինչո՞ւ տըւիր մեզ'
Կըրակն այս անմար ,
Եթէ բախտն այսպէս
Պիտ' մեզ' հետ խաղար ,

Եւ թողուր կարօտ
Երկուքս իրարու ,
Այսբա՛ն իրար մօտ ,
Եւ այսբա՛ն հեռու :

Ես անտուն , անբուն ,
Չօլերը ինկած ,
Ան հիւանդ , նըկուն ,
Ծաղիկ մը թօշնած :

Ես թիթեռ մ'ինչպէս ,
Բոցին շուրջն այրուող ,
Իսկ ան սիրակէզ
Բոցը ըսպառուող :

III

Եւ օր մըն ալ Սիամանթօն դափը ձեռքին,
Որպէս տէրվիշ, եկաւ կեցաւ Զարէ պէկին
Պատուհանին ներքեւ... կանչեց «Էյ խանումներ,
«Գուշակելու շընորհ է Տէրն ինծի տըւեր,
«Ով որ ունի սիրելի մը հեռու աշխարհ,
«Ով որ ունի կարօտ մը խոր, ցաւ մը անհար,
«Ով որ ունի իր սըրտին մէջ սէր մը գաղտնի...
«Կրրնամ ըսել մուրազին երբ պիտի հասնի»:
«Ռընտէ» ըսաւ իրճէ-Զարէն «տես ով է ան,
«Հին օրերու մըրմունջ մ'ունի կարծես այդ ծայնն»:
Եւ աղջիկը վար նայեցաւ պատուհանէն,
Տեսաւ տէրվիշ մը հոն. գիւղին տըղաքն ամէն
Շուրջը անոր... Ռընտէն կանչեց տէրվիշը վեր:
Ներս եկաւ ան գիտելով շուրջն, ու մեղմածայն
Մըրթմըրթալով հին աղօթք մը կախարդական:
Ու տէրվիշը կեցաւ մէջտեղը սենեակին,
Դիտեց երկար. չըհաւատաց բայց իր աչքին.
«Խըճէն է աս» ինքզինքին մեղրմ շըշընչաց.
«Աչքերէն գատ իրմէ ոչինչ է մընացած»:
(Երկու կաթիլ արցունք ինկաւ իր մօրուքին)
Ու մօտեցաւ ծունկի եկաւ անոր կողքին:
«Տուր ձեռքդ աղջիկս պիտի նայիմ քու բախտին ես»,
Եւ երկընցուց տէրվիշն ձեռքն իր կարօտակէզ:
Խըճէն տեսաւ իր մատնիկը անոր մատին,
«Խուտէ» ճըչաց ու մարեցաւ անոր կուրծքին.
Շըւարեցաւ տէրվիշը նախ, բայց ընթերցէն,
Դըրաւ գըլուխը աղջրկան բարձին նորէն:
Ռընտէն պաղ ջուր բերաւ, ցանեց անոր դէմքին:
Ուշքի եկաւ իրճէն խորունկ հառաչանքով,
«Երա՛զ է այս, երա՛զ է այս, արի իմ քով
«Թէ երազ է նոյնիսկ, կեցիր հոս քիչ մը դեռ»:
Ռընտէն, ապուշ կըտրած զիրենք լուռ կը դիտէր:
Սիրահարներ կը պըշնուին իրար անյազ,
Ու կ'ողողէր դէմքը անոնց արցունքը տար:

IV

Մութն իջած էր երբոր տէրվիշը հեռացաւ,
Եւ ուշ գիշեր երբ Զարէ պէկն ալ տուն դարձաւ:
Յաջորդ օրն իսկ կը ճըլլըլար Խըճէն կըրկին,
Դեղձանիկի մը պէս փակուած մէջ վանդակին:
Խոստացած էր Սիամանթօն դառնալ նորէն:
Օր ցերեկով փախցընելու Խըճէ-Զարէն:
Օրը չեկած բայց աղջիկը խօլամներով,
Ղըրկըւեցաւ Պոյտան իր մօր-բըրջը քով:

Շարունակելի

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ